

ג ל י ו נ ו ת ל ע י ו ן ב פ ר ש ת ה ש ב ו ר ע
בעריכת גחמה ליבוביץ
שנת העשרים ושלש

ויגש (תשכ"ד)

ס"ו ח' - כ"ז

בשבועים נפש

א. ח' ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה יעקב ובניו...
רשנ"ם: יעקב מחשבו? שבועים נפש כסוכיח לפניו, לפי הפשט.

1. מהו הקשי בפסוקנו?

2. למה הוסיף הרשב"ם בסוף דבריו את המלים "לפי הפשט",
והלא בכל פרושיו הוא רודף פשט המקרא?

ב. ח' ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

ספורנו: הראויים בכל אלה, שיהיה נחשב כל אחד מהם ונודע בשם אישי, הם יעקב
ובניו בלבד, כאמרו (שמות כ"ח כ"ט) "ונשא אהרן את שמות בני ישראל
בחשן המשפט על לבו... לזכרון לפני ה'..." אבל שאר שבועים נפש,
אע"פ שהיו צדיקים לא עלו למעלת אלה.

מה קשה לו בפסוקנו?

ג. ח' ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה

רש"י: על שם השעה קורא להם הכתוב "הבאים" ואין לתמוה על אשר לא כתב
"אשר באו".

אא הסבר בעזרת דברי רש"י אלה את הסדרש התמוה המובא
בדברי רש"י שמות ד' י"ט ד"ה כי מתו.

ד. ושואל בן הכנענית

בראשית רבה פ"ו

(בר' ל"ד) "ויקחו את דינה אחותם" ... אמר רב הונא: אמרה: "ואני
אבנה אוליך את הרפתיה!" עד שבשבע לה שמעון שהוא נוטלה, הוא הוא
דכתיב "ושואל בן הכנענית" - בן דינה שבבעלה לכנעני.
ר' יהודה ור' נחמיה - ו' יהודה אמר: שעשה (= שכם בן חמור) כלעשה
הכנענית, ר' נחמיה אמר: שבבעלה סחוי שהוא בכלל כנענים.

רש"י: בן דינה שבבעלה לכנעני, כשהרגו את שכם לא היתה דינה רוצה לצאת,
עד שבשבע לה שמעון שישאנה.

ראב"ע: לעד כי גסי השבטים היו ארסיות ומצריות ואדומיות ומדיניות, והזכיר
זו לבדה, בעבור שעשה שמעון שלא כהוגן לקחת כנענית, ועל זה הדבר
הזכיר סוה ער ואונן בעבור היוחס בני כנענית. *

רד"ק: נראה, כי כולם נזחרו במצות אברהם זקנם, שלא ליקח אשה מבנות כנען
ושמעון גם כן. אלא אחר שלקח אשתו ראשונה והיה לו בנים ממנה, לקח
אשה אחרת כנענית, והיה לו ממנה שאול, לפיכך פרסמו הכתוב.

אבן כספיו: ולא זכר על זולתו עגין אשה סחם, וזה להעיר גנותו ולהעיר שבו
האחרים.

סר"ל: ואני בילדותי אמרתי כי אולי דינה נתעברה משכם וילדה בה, והבת
החיה קראו שמה "הכנענית", כי היה אביה כנעני, ולקח אותה שמעון
על גשיו לו לאשה וילדה לו את שאול, וזה טעם "שואל בן הכנענית".
שלא היה צריך להזכיר שם אמו, אלא הזכירה מפני שגם היא היתה
מיוצאי ירך יעקב, ובה בשלמו השלשים ושלוש נפשות בני לאה.
וכשבא לומר (כ"ו) "כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו סלבד
נשי בני יעקב", הוציאה מן הכלל ואמר "נשים ושש", מפני שגם היא
אחת מנשי בני יעקב, ועמה היו נשים ושבע; ועם יוסף ובניו - שבועים!

1. מה הקשי בפסוקנו שבו מתחבטים כל הפרשנים?
 2. כמה דעות שונות נאמרו בפתרון הקשי?
 - א 3. האם חולקים ר' יהודה ור' נחמיה על דעת ר' הונא או מוסיפים על ד' ירו?
 4. מה רמז מצאו חז"ל בכתוב, שלא היתה דינה רוצת לצאת?
 - א 5. היש או אין בפסוק בר' ל"ח ב' סתירה לדברי רש"י כאן?
 6. מהי הקושיה הנוספת על קושייתנו שמבסס שו"ל ליטבה בפרושו שאסרו בימי ילדותו (ואח"כ חזר בו מפרושו זה)?
- ה. כ"ן כל הנפש הבאה ליעקב מצרימה יוצאי ירכו מלבד נשי בני יעקב כל נפש ששים ושש.

רש"י: ד"ה כל הנפש הבאה:

שיצאו מארץ כנען לבוא למצרים, ואין זו לשון עבר אלא לשון הווה. כמו (אסתר ב') "בערב היא באה" (בראשית כ"ט ו') "והנה רחל בתו באה עם הצאן" לפיכך טעמו למטה באל"ף; לפי שכשיצאו לבא מארץ כנען לא היו אלא ששים ושש. והשני "כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים" הוא לשון עבר, לפיכך טעמו למעלה בבית, לפי שמשבאו שם היו שבעים, שמצאו שם יוסף ושני בניו ונתוספה להם יוכבד בין החומות.

רשב"ם: ד"ה:

יוצאי ירכו הבאים מצרימה כל נפש ששים ושש: כי יעקב שהוא מחשבון של שלשים ושלוש של לאה אינו בכלל יוצאי ירכו, כי יוצאי ירכו לא היו כי אם ששים ותשעה, וכי אמר משה (דב' י' כ"ב) "בשבעים נפש ירדו אבותיך מצרימה", שיעקב ובניו היו שבעים.

1. האם קשי אחד עומד בפני שני המפרשים או מיישב כל אחד קשי אחר?
2. מה ההבדל בין פרושיהם?
- אא 3. לשם מה מביא הרשב"ם הנה את דברים י' כ"ב?
- א 4. בנו יעקב בפרושו לספר בראשית מוצא סיוע רב לפירוש הרשב"ם (שהוא גם פירושו הראב"ע, תרלב"ג ואברבנאל) בשופטים פרקים ה'-ט'.
- עיינן שם והסבר אלו פסוקים בפרקים ההם מסייעים לפרושו וכיצד הם מסייעים לו?

תשובות יש לשלוח לנחמה ליבוביץ ירושלים קרית משה.

לעוניים: אנא השאירו שולים רחבים במכתבכם, לתקונים ולהערות!

שאלות במעמקי המקרא

העורך: מיכאל פרלמן.

ס"ה כ"ג ולאביו שלח כזאת עשרה חמרים נשאים מסוב מצרים ועשר אתנת בשאת בר ולחם ומזון לאביו לדרך.

רש"י: שלח כזאת: כחשבון הזה. ומהו החשבון? עשרה חמרים...

רמב"ן: (אחרי הביאו את דברי רש"י)... ואיננו נכון שירמוז על החשבון. אבל ייתכן שיאמר "כזאת המנחה". ויהי שיעורו: ולאביו שלח זאת המנחה: עשרה חמרים...

או יאמר: ולאביו שלח צידה כצידה הזאת אשר נתן לאחיו.

ספורנו: כסו מתנת בנימין ועם זה שלח עשרה חמרים...

הרכסים לבקעה: אם היה פירושו "כזאת" שמזכיר והולך, היתה "כזאת" בטעם סגול ולפחות בטעם זקף. ו-"עשרה חמרים" במונח זקף או דרגא תביר. שלא נמצא מלת "כזאת" הנאמר על דבר שמספר והולך אלא כולם על מה שכבר ידוע... אבל מיסב שלפניו, שלח כזאת המנחה שנתן לאחיו: עשרה חמרים...

- (1) חלק את המפרשים לקבוצות והסבר את דעתה של כל אחת מהן.
- (2) הסבר את נימוקיו של בעל הרכסים לבקעה - בעניני טעמים-נגד רש"י.
- (3) מה הם אי-הדיוקים-בעניני טעמים-של בעל הרכסים לבקעה?
- (4) איך אפשר לתרץ את רש"י ע"פ הטעמים?